

Díky milému učiteli a kolegovi, laskavému člověku

Úvodem své vzpomínky bych se ráda vyznala z toho, jak je mi líto, že se pan profesor Jan Firbas nedožil oslav svých osmdesátin. Lituji toho mimo jiné proto, že jsme mu sice před pěti lety k dožitým třem čtvrtinám století pográtulovat nezapomněli, byl však jen jedním z několika členů katedry, jejichž kulaté nebo polokulaté výročí tehdy katedra oslavovala. Teprve k jeho osmdesátým narozeninám se plánovalo slavnostní číslo sborníku *Brno Studies in English* i další akce, které by jubilanta potěšily. Jedinou útěchou nám zde může být to, že se o přípravě toho čísla *BSE* ještě dozvěděl a že byl také ještě svědkem sestavování mezinárodního sborníku vydávaného na jeho počest v Nizozemí. Začátkem roku 2000 jsem s ním spolupracovala na přípravě jeho bibliografie, zejména bibliografie za posledních dvacet let; byl už hodně nemocný, ale držel se statečně, jako by nechtěl jiné lidi svými problémy obtěžovat.

Ohleduplný a k jiným pozorný byl po celý svůj život. Svě kolegy pobízel k vědecké práci, vždy byl ochoten jim pomoci a z jejich úspěchů se upřímně radoval. Do Kruhu moderních filologů často zval naše i zahraniční anglisty; Firbasovy úvody k jejich přednáškám byly zasvěceným a pochvalným přehledem jejich díla. Studentům poskytoval pan profesor konzultace, které mu zabíraly hodně času, pomáhat studentům v jejich práci ho však těšilo.

Při žádné příležitosti jsem se nepřipojila k řečníkům, kteří profesorovi Firbasovi projevovali uznání, obdiv a lásku, a tak se alespoň teď pokusím vzpomenout si na okolnosti, které vedly k tomu, že jsem ho měla ráda a velice si ho vážila.

V polovině 50. let, kdy jsem ke studiu oboru angličtina-čeština nastoupila, byla pro tehdy odborného asistenta dr. Jana Firbase problematika aktuálního členění větného, které se pak věnoval celý život, problematikou novou – první článek s touto tematikou uveřejnil v roce 1956. Profesor Vachek pověřil Jana Firbase vedením naprostě většiny lingvistických seminářů v našem ročníku, a tak jsme se svým učitelem zažívali dobrodružství postupného odhalování zákonitostí slovosledu v angličtině a češtině, ale také úlohy kontextu i sémantiky a intonace při vytváření aktuální výpovědi.

Když jsem ve studijním roce 1959-60 psala pod vedením dr. Firbase svou diplomovou práci, používala jsem už Firbasových termínů *stupně výpovědní dynamičnosti, složky základové, jádrové i přechodové*, ale také termínu *functional sentence perspective*, o němž i později pan profesor skromně tvrdil, že ho vytvořil jen na základě německého termínu pro Mathesiovo *aktuální členění*.

Do roku 1959 také spadá vydání 1. svazku sborníku *Brno Studies in English*. Prof. Firbas ještě dlouho vzpomínal, jak profesor Vachek, iniciátor sborníku, po autorech požadoval striktní dodržení termínu pro odevzdání příspěvků a jak autoři požadavek profesora Vachka splnili i za cenu několika probdřených nocí. Článek Jana Firbase měl tehdy 30 stran a zahájil sérii jeho pravidelných příspěvků: za jeho života vyšlo 25 svazků *BSE*, z nichž jen 6 bylo čistě literárních; do každého z ostatních svazků napsal prof. Firbas vždy nejméně jeden článek, v průměru právě třicetistránkový, vždy propracovaný, založený na srovnávání angličtiny s češtinou, němčinou a mnoha dalšími jazyky, uvádějící ilustrativní příklady a vždy precizně zformulovaný.

Poslední článek profesora Firbase v *BSE* není rozsáhlý, ale čtenáře zaujme už svým názvem „*Dogs must be carried on the escalator*“. Profesor Firbas v něm krásně rozebírá kreslený vtip (v článku také uveřejněný) a přesvědčivě čtenáři ukazuje, že při absenci intonace je uvedený vtip založen na záměně dynamické kvalitativní funkce slovesa s funkcí prezentační a podmětu jako nositele vlastnosti s podmětem vyjadřujícím jev objevující se na scéně. V článku není o nic méně vědy a přesné argumentace než v pracích jiných, týká se podstatných rysů funkční perspektivy větné, a přece čtenáře pobaví a možná i rozesměje. I v něm se projevuje autorův smysl pro humor.

Za 55 let působení na brněnské anglistice zažil prof. Jan Firbas chvíle dobré i zlé, ale právě smysl pro humor (a také odstup od nepříjemných, ale po bližším ohledání vlastně nedůležitých věcí) mu pomáhal nepříjemnosti překonávat. Jeho útěšná slova „*Take it easy*“ pomohla nejednou i nám, jeho kolegům.

Velmi si cenil přátelství: často s vděčností vzpomínal, jak se ho koncem 50. let, kdy měl z náboženských a potažmo politických důvodů odejít z fakulty, zastali kolegové (či přesněji dvě kolegyně) z katedry. K tomu, že mohl na katedře zůstat, přispělo pravděpodobně i to, že stejně diskriminovaný prof. Vachek přijal roku 1962 pozvání profesora Havránka do Akademie věd v Praze a z Brna sám ode-

šel. Svého učitele prof. Vachka si Jan Firbas po celý život hluboce vážil.

Radostné chvíle prožíval profesor Firbas jako vyučující na intenzivních kurzech angličtiny na Cikháji. Od počátku 60. let se tam učilo jako na fakultě, s víceméně stejným rozvrhem, ale později už byl celý týden vyhrazen jen jedné katedře. V případě anglistiky šlo nejen o výuku v malých konverzačních skupinách, ale také o nacvičování anglické hry, kterou vždy na konci kurzu uvedla studentská skupina Gypsywood Players v premiéře. Nedílnou součástí týdenního programu, zavedenou profesorem Firbasem, byla i Gypsywood Lecture, přednáška některého z našich nebo zahraničních anglistů.

Na Cikháji se mluvilo anglicky a byla tam výuka, byla tam v přednášce i věda, bylo tam divadlo, byly tam také večery soutěží, písní a her (z nichž vynikala nezapomenutelná *Magic Stick*, vedená právě Janem Firbasem). Byla tam přátelská atmosféra a pro pana profesora šance vždy znovu ukázat, jak skvěle mluví anglicky, jak miluje svůj obor a jak si dobře rozumí se studenty.

Rád učil i v Brně, tady však zejména v posledních letech strávil nejvíce času výzkumem a psaním příspěvků do českých i zahraničních vědeckých publikací. Při vědecké práci je člověk vlastně osamělý, ale nebýt toho, že pan profesor u svého počítače, na svém „verpánku“, jak říkával, strávil v pilné práci denně mnoho hodin, nebyl by dosáhl toho uznání, jehož se mu dostalo v celém světě.

Díky mu za to, co vykonal a jaký byl.

prof. PhDr. Josef Hladký, CSc.

**Vážená paní Firbasová, vážené kolegyně,
vážení kolegové,**

na osmdesáté narozeniny profesora Jana Firbase jsme se začali připravovat již před několika lety, ale jeho odchod v minulém roce podstatně změnil charakter jubilea. Jan Firbas věděl, že připravujeme mezinárodní sborník, protože vlastně sám navrhl seznam příspěvkatelů. Věděl také, že jeho kolegyně a kolegové na brněnských anglistikách, pro které v mezinárodním sborníku nebylo dosti místa,